

ראובן לסטר

האוניברסיטה העברית בירושלים;
לסטר את גולדמן – משרד עורכי דין

נחל הקיבוצים | צילום: גלי אשכנזי, מתאר פיקיוויקי ישראל, CC BY 2.5

[תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדיון המלא](#)

לנחלי ישראל נדרש ניהול אגני על פי המודל האירופי

גיליון סתיו 2010 / כרך 1 (3)

3 באוקטובר, 2010

הדיון המתנהל על במה זו יסודו בטענה שרשויות ניקוז אינן מסוגלות לשקם נחלים. על פי טענה זו, רשויות הניקוז פועלות במתכונת של "אוטוסטרדת נחלים", דהיינו הנחלים חייבים להיות כשרים להוביל כמויות גדולות של מי שיטפונות. רשות הניקוז אינה מסוגלת לראות את הנחל כמערכת אקולוגית.

אמנם יש בסיס לטענה הזו, אך זמנה עבר. רשויות הניקוז למדו שהנחל הוא רב-שימושי. הוא משמש כמקום מעבר למי שיטפונות, כברירת מחדל להובלת ביוב וגם כמקום לשיט, לקיט ולנופש וכמערכת אקולוגית. השאלה היא, אחרי הלימוד של רשויות הניקוז ואחרי שהוענקו להן סמכויות של רשויות נחל, האם הנושא האקולוגי מקבל את המשקל הראוי במערכת או לא? התשובה תלויה ברשויות הניקוז. יש רשויות ניקוז שמעסיקות אנשי תכנון ואקולוגיה שמביאים את הפן האקולוגי לדיון על שיקום נחל. יש גם אילוצים חוקיים המחייבים את הרשות לראות את הנחל מהזווית האקולוגית, תמ"א 34 (תוכנית מתאר ארצית למשק המים [ביוב]) למשל או מנהלת הנחלים. יש גם תמריצים חיוביים שמחייבים גישה סביבתית כגון הקול הקורא של המשרד להגנת הסביבה. אך כל זה אינו משנה את המבנה הסטטוטורי של רשות הניקוז. אפשר להביא את הסוס לשוקת; אפשר גם לחייב אותו לשתות, אך הוא עדיין נשאר סוס. על פי חוק הניקוז, אין במועצת הניקוז בעלי עניין המייצגים את כל השימושים הרלוונטיים לנחל, אין לה בסיס תקציבי לשיקום נחלים והיא מנועה מלטפל בביוב – מקור המים והכסף החשוב ביותר באגן הניקוז. כל עוד יש בישראל הפרדה בין ביוב, ניקוז, שיטפונות, שיקום נחלים ושימור קרקע, אין לצפות שרשויות הניקוז יביאו לגאולת הנחלים. ישראל זקוקה לרשויות אגניות שמדיניותן נכתבת על-ידי קשת רחבה של בעלי עניין.

באירופה נפל האסימון בשנת 2000 עם חקיקת החוק המחייב ניהול אגני לכל מקורות המים העיליים. תפיסת הניהול המתקדמת באירופה התאפשרה בזכות שחרור מתפיסות עולם שעדיין קושרות את ידיהן של מנהיגי ישראל: ההישענות על גבולות כמקור ביטחון, ההישענות על הפרד ומשול כדרך ניהול, וקביעת ערכים לפי ערך כספי ולא לפי ערך מוסרי/אתי.

ישראל נדרשת לשינוי מהותי ועמוק ביחסה למשאבי המים, ובכללם הטיפול בנחלים: בחקיקה, באיחוד רשויות וסמכויות ובמעבר לגישה אגנית. ישראל צריכה לאמץ את הצעת חוק רשות האגן, אשר נוסח בזמנו עבור משרד החקלאות, לאחד את רשויות הניקוז יחד עם רשויות הנחלים ולקשור בין חוק רשות האגן לבין חוק התכנון והבנייה.

עיצוב מחדש של המערכת המשפטית והמנהלית הנוגעת לנחלים הוא אחד התנאים הבסיסיים לשיפור ממשי במצבם. אין לקבל את מנהל המים הישראלי כ"גזרה משמים". ניתן לשנות גם מערכות מורכבות ומסורבלות ולתכנן אותן מחדש באופן יעיל, מתואם ופשוט יותר, שיתמוך באופן מיטבי בשימור ובשיקום משאבי הנחלים